

РЕЦЕНЗІЇ

Климончук Василь Йосифович

Рецензія на монографію Л. Яковлевої «Легітимність публічної влади в Україні: рецепції та новації»¹

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-3.22>

Климончук Василь Йосифович
доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політології
факультету історії, політології
і міжнародних відносин
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

У вітчизняній політичній науці все більшої актуальності набувають дослідження, присвячені феномену легітимності влади у контексті динамічних процесів становлення та розвитку глобального комунікативного простору загалом та комунікативної взаємодії між публічною владою та громадянським суспільством зокрема. На особливу увагу заслуговує проблема легітимності публічної влади, яка має сприяти демократизації суспільних відносин, виробленню раціональної політики, яка б сприяла переходу нашої країни від авторитаризму до демократії. У ситуації, коли правила демократичної політики мінливі, індивідуальні та колективні агенти переслідують вузькогрупові інтереси, механізми впливу громадянського суспільства на владу не усталені, а органи публічного адміністрування діють неефективно, особливої значимості набувають дослідження легітимності публічної влади, яка стає основою демократичного політичного процесу, визначає темп та напрями перетворень в Україні.

Слід зазначити, що теоретичні та практичні виміри, особливості та складники легітимності публічної влади, а отже, й процесу легітимації в умовах докорінних соціально-політичних трансформацій у вітчизняній науці досліджені недостатньо мірою.

Саме тому монографія Л. Яковлевої характеризується актуальністю, теоретичною та практичною новизною. Всебічне вивчення процесу ускладнення та урізноманітнення рецепцій та новацій

у забезпеченні легітимності публічної влади дозволило авторці ґрунтовно дослідити історичні типи легітимності та виділити особливості електоральної, демократичної, інклюзивної легітимності, які формуються під впливом медіатизації, диверсифікації джерел інформування громадян, збільшення впливу громадянського суспільства на публічну владу.

Слід також зауважити, що досліджувана проблема потребує політологічного аналізу із зверненням до надбань філософської думки, теорії публічної політики та державного управління, соціологічної та економічної теорії.

Варто зазначити як позитивний момент той факт, що авторка не намагалася охопити в одному дослідженні всі варіації проявів легітимності у сучасному суспільстві, а зосередилася саме на легітимності публічної влади. Натомість феномен легітимності публічної влади розглянуто всебічно. Наведено статистичні дані, результати соціологічних досліджень та електоральних змагань, які свідчать про рівень електоральної легітимності публічної влади в Україні та рівень довіри до діяльності публічної влади. Визначено динаміку легітимності публічної влади за кількісними показниками за весь період незалежності України.

На особливу увагу заслуговують авторські міркування щодо новацій легітимності публічної влади. Ґрунтуючись на політологічному аналізі президентських та парламентських виборчих кампаній в Україні й досвіді становлення системи пострадянської публічної влади, авторка робить суттєвий внесок у теорію легітимності. Вона аргументовано стверджує, що новації легітимності публічної влади пов'язані із рухом від електораль-

¹ Яковлева Л.І. Легітимність публічної влади в Україні: рецепції та новації : монографія. Херсон : Гельветика, 2020. 325 с.

ної демократії до політичної інклюзивності. Адже перша пов'язується із легітимністю окремих політиків та політичних партій, а друга – з визнанням демократичного політичного ладу.

Дослідження відбувається в межах політологічного аспекту і присвячене науковому обґрунтуванню сутності та змісту легітимності публічної влади, виявленню її особливостей та складників, рецепцій та новацій у сучасній Україні, що, безумовно, є актуальним та вагомим напрямом поглиблення наукових досліджень у галузі знань про сучасний політичний процес.

Авторкою проаналізовано феномен легітимності публічної влади у контексті окроїрування правового порядку та зростання впливу комунікативного виміру легітимності публічної влади у сучасних суспільствах. Особливу увагу приділено дослідженню влади як генералізованого засобу комунікації. На основі цього визначено інноваційність та інклюзивність як характеристики легітимності публічної влади. У феномені легітимності інтегрується ставлення громадян до соціального порядку, сприйняття окремих політичних лідерів, уявлення про інститути та участь у діяльності соціальних та політичних організацій.

Важливим здобутком авторки є наукове обґрунтування інституційного та організаційного вимірів легітимності публічної влади, взаємовпливу між легітимністю та легальністю. Виходячи із розмежування інститутів та організацій у інституціональній теорії, авторкою відзначено, що одним із головних завдань для пострадянських суспільств є встановлення легітимності демократичного порядку, а не окремих політичних агентів. Без цього неможливе завершення переходу України від електоральної до консолідованої демократії. Щодо комунікативного виміру легітимності публічної влади, то демократизація передбачає залучення широких суспільних верств до вироблення політики, що ускладнює процедуру раціонального політичного вибору, а сучасні медіасистеми, змінюючи систему представництва громадських інтересів відповідно до вимог медіаформату, можуть призводити до імітації демократичних змін, делегітимації публічної влади.

У тезаурусі такого дослідження легітимність виступає інтегральним поняттям, сутність якого розкривається через дослідження комунікативного, інституційного та організаційно-правового вимірів діяльності публічної влади.

До позитивних моментів можна також віднести і те, що автор приділяє значну увагу понятійному апарату дослідження, зокрема, обґрунтуванню трактування та доцільності використання (в тому числі і в авторській редакції) понять «легітимність», «легітимність публічної влади», «легальність»,

«інклюзивність», «право на владу». Проаналізовано значну кількість суміжних понять, у результаті чого визначено місце кожного з них в контексті такої роботи. Ці розробки являють собою теоретичне обґрунтування окремих складників запропонованої авторської моделі легітимності публічної влади.

Цікавим є підхід авторки до розгляду особливостей легітимності публічної влади в Україні. Це, зокрема, централізація влади, спрямованість інформаційних потоків «зверху – вниз», відсутність механізму «зворотного зв'язку» у вертикальній комунікації та нерозвиненість горизонтальної політичної комунікації, зменшення ролі ідеологій у суспільному житті, низький рівень інформатизації як країни загалом, так і органів державної влади зокрема, відсутність у комунікативному просторі позиції, яка б репрезентувала інтереси суспільства.

Авторка звертається до наукових здобутків М. Вебера, Н. Лумана, Ю. Габермаса, Д. Норта, А. Стічкомба та інших з метою сформулювати власне бачення феномена легітимності публічної влади. Ґрунтуючись на розробках цих та інших авторів, у монографії обґрунтовано потребу в інноваційності та інклюзивності для забезпечення легітимності публічної влади на сучасному етапі. Адже це є продовженням вимоги щодо розподілу влади, сформульованої класиками політичної думки у XVII–XVIII століттях. І якщо розподіл влади свого часу сприяв подоланню деспотизму як потенційно необмеженої влади, то в умовах інформаційного суспільства зберегти демократичну легітимність публічної влади можна лише за допомогою інклюзивності та інноваційності.

Акцент робиться на тому, що демократизація політичного простору, яка передбачає залучення найрізноманітніших суспільних груп у процес прийняття рішень, актуалізує проблему легітимності публічної влади. Авторкою ретельно розглянуто окремі теорії легітимності, як класичні, так і сучасні, які сприяють формуванню оптимальної моделі легітимації публічної влади.

Підсумовуючи, можна констатувати, що монографія Л. Яковлевої є результатом самостійної наукової роботи і свідчить про вміння і здатність авторки системно аналізувати та узагальнювати науковий матеріал, ставити та розв'язувати складні проблеми політичної теорії та практики.

Ця монографія є серйозним самостійним, завершеним, творчим науковим дослідженням, яке має практичне та теоретичне значення, оскільки відобразило науково обґрунтовані теоретичні результати, що сприяють розв'язанню конкретної наукової проблеми комплексного визначення з точки зору політичної науки легітимності публічної влади, її рецепцій та новацій.